

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
з навчальної роботи

доц. Володимир ПАСЬКО
«30» серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ПРИРОДНИХ РЕСРСІВ

для студентів

галузь знань 10 природничі науки
спеціальність 106 – Географія
освітній рівень магістр
освітня програма Економічна та соціальна географія
вид дисципліни вибірковий компонент

Форма навчання – денна
Навчальний рік – 2021/2022
Семестр – 3
Кількість кредитів ECTS 6
Мова викладання, навчання
та оцінювання українська
Форма заключного контролю залік

Викладач: Дронова Олена Леонідівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії

Пролонговано: на 20___/20___ н.р. _____ (_____) «___» 20___ р.
(підпис) (ПІБ)
на 20___/20___ н.р. _____ (_____) «___» 20___ р.
(підпис) (ПІБ)

КИЇВ – 2021

Розробник: Дронова Олена Леонідівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії

ЗАТВЕРДЖЕНО

«17» 06 2021 р.

Завідувач кафедри

М.М. проф. Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол № 15 від «17» 06 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол № 6 від «30» 08 2021 р.

Голова науково-методичної комісії Н.К. доц. Наталія КОРОГОДА

«30» 08 2021р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни – сформувати у студентів здатність ставити та успішно розв’язувати на достатньому професійному рівні складні науково-дослідницькі та практичні задачі у сфері управління використанням природних ресурсів, узагальнювати практику розвитку і розміщення господарства і природоохоронної діяльності, прогнозувати напрями збалансованого просторового розвитку, здійснювати професійну географічну підготовку здобувачів вищої освіти на основі сформованого вміння вирішувати складні наукові задачі та практичні проблеми, включно з прийняттям рішень щодо відбору даних та вибору методів досліджень при вивченні географічних (природних і суспільних) об’єктів і процесів (відповідно до спеціалізації) у різних просторово-часових масштабах із використанням комплексу міждисциплінарних даних та в умовах недостатності інформації та засвоєння теоретико-методологічних та прикладних засад діяльності у сфері природокористування й охорони довкілля, зокрема на базі ознайомлення з передовим досвідом щодо організації системи управління використанням природних ресурсів, основами екологічної політики та інструментами реалізації концепції сталого розвитку. Однією з найважливіших цілей є формування у студентів соціоекологічного світогляду.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Здобутий освітній ступінь «бакалавр» та успішне опанування дисциплін «Основи регіональної політики», «Географія ризиків та сталий розвиток».
2. Знання новітніх теорій у сфері географічного вивчення природно-ресурсного потенціалу, вміння користуватися новітніми методами й техніками дослідження природних ресурсів, вміння критично відслідковувати й осмислювати розвиток теорії й практики; володіння методами незалежного оцінювання й уміння пояснювати його результати на належному рівні.
3. Володіння сучасними кількісними та якісними методами географічних досліджень, вміння їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності; вміння кількісно і якісно аналізувати особливості природних та суспільних процесів у географічній оболонці.
4. Володіння навичками критичного мислення, аналізу і синтезу, здатності шукати, обробляти та аналізувати інформацію про природні умови та ресурси територій, комплексного природно-ресурсного потенціалу з різних джерел; здатність визначати, формулювати і вирішувати проблеми у сфері природокористування.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Дисципліна «Управління використанням природних ресурсів» висвітлює підходи до здійснення збалансованого управління природокористуванням та природоохоронною діяльністю на основі дослідження передових методик та врахування позитивного міжнародного досвіду. Вона присвячена поглибленому вивченню біотичної регуляції довкілля, питанням управління природокористуванням та природоохоронною діяльністю, інструментам господарського механізму управління природними ресурсами, а також новітнім механізмам реалізації стратегії сталого розвитку на засадах екологічної, зеленої, циркулярної економіки. Також вона розкриває підходи у сфері застосування чистих технологій та виробництва, впровадження нових екологічних нормативів та стандартів. Закладає основу знань та розуміння щодо системи оцінки впливу господарської діяльності на довкілля.

Дисципліна є важливою при підготовці магістрів географії, оскільки розуміння необхідності запобігання негативного впливу економічної діяльності на довкілля, знання прогресивних важелів господарського механізму управління природокористуванням є важливим для майбутніх управлінців, науковців, підприємців та свідомих громадян.

4. Завдання вивчення дисципліни.

Дисципліна спрямована на формування у студентів спроможності використовувати систему інтегрованих знань та вмінь в нестандартних ситуаціях у сфері управління використанням природних ресурсів та екологічного менеджменту, здатності робити оригінальний самостійний внесок у вивчення екологічних основ просторового розвитку, демонструвати творчий підхід та вищий професіоналізм на основі знання сучасних засад сталого розвитку із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері

природокористування, регіонального розвитку територіального та міського планування (ФК-2), а також на базі розуміння наукових засад, підходів та методів у сфері управління природними ресурсами та розуміння відповідної професійної діяльності, здатності постійно вчитися і оволодівати сучасними знаннями в області взаємодії людини та природи (ЗК-3).

Функціональний блок дисципліни також передбачає опанування такими складовими, як здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-1); здатність працювати в глобальному міжнародному та вітчизняному інформаційному середовищі за фахом у сфері управління використанням природних ресурсів (ЗК-5), спроможність до адаптації і дії в новій ситуації, що пов'язана з цією сферою та вміння генерувати нові ідеї в географічній науці та природоохоронній діяльності загалом (ЗК-8); здатність до абстрактного мислення, пошуку, опрацювання, аналізу та синтезу інформації в географічній науці, проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК-13); здатність спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань (ЗК-7).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та / або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Теоретичні концепції та підходи щодо питань взаємодії людини з природою в локальних і глобальних масштабах; сутність механізму біотичної регуляції довкілля; поняття «господарська ємність біосфери» та її межі; поняття про природокористування; екстерналії та їх класифікацію за типами впливу; етапи і моделі природокористування; еволюцію моделей природокористування.	лекція, практична	тест, бліц опитування, виконання практичних робіт, виступ, реферат, екзамен	14%
1.2	Зміст, структуру й функції господарського механізму природокористування; складові адміністративного механізму управління природокористуванням в Україні; економічні методи господарського механізму природокористування; алгоритм раціонального природокористування.	лекція, практична		14%
1.3.	Основні механізми сталого (збалансованого) економічного зростання; значення, мету, принципи, сфери впливу і інструменти «зеленої економіки»; індекси зеленого курсу; сутність понять, підходи та принципи «циркулярна» та «синя» економіка.	лекція, практична		14%
1.4.	Сутність поняття «чисте виробництво» та його складові; види, значення, сфери застосування екологічних послуг; систему екологічних стандартів та екологічного маркування.	лекція, практична		14%
2.1	Застосовувати загальні та спеціальні географічні методи в системі раціонального природокористування та природоохоронної діяльності	практична, самостійна робота	виконання практичних робіт, презентації, бліц опитування, реферат, залік	до 14%
2.2.	проекувати, планувати і проводити наукові дослідження у сфері екологічного менеджменту, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове впровадження у виробництво, писати наукові роботи	практична		
2.3	знаходити шляхи застосування досягнень наукової думки щодо впровадження зелених технологій виробництва, екологічних послуг тощо	практична		
2.4.	аналізувати екологічні наслідки господарської діяльності людини та знаходити інструменти впливу на суб'єктів природокористування	практична, самостійна робота		
2.5.	розробляти системи екологічного управління і еколого-економічних методів природоохоронного комплексу в суспільному виробництві	практична, самостійна робота		

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами практичних робіт, виступів (презентацій), письмових контрольних робіт (тестів).

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- ✓ результати навчання – **1.1 – 1.4 (знання)** - до 14% за кожен;
- ✓ результати навчання – **2 (вміння РН 2.1-2.5)** - до 14%;
- ✓ результати навчання – **3 (комунікація)** - до 10%.
- ✓ результати навчання – **4.1-4.2 (автономність та відповідальність)** - до 10% за кожен.

Семестрове оцінювання. У курсі передбачено **2 змістовних частини**. У змістовну частину 1 входять теми: 1 - 2. У змістовну частину 2 – теми 3 - 5. Заняття проводяться у вигляді лекцій та практичних/семінарських занять. Завершується дисципліна – **заліком**. Обов'язковим для допуску до заліку є виконання всіх практичних робіт та виступи з доповідями.

Упродовж семестру, після завершення змістовних частин, проводяться контрольні роботи. Для студентів, які упродовж семестру не досягли мінімального рубіжного рівня оцінки (60% від максимально можливої кількості балів) проводиться заключна семестрова контрольна робота, максимальна оцінка за яку не може перевищувати 40% підсумкової оцінки (до 40 балів за 100 – бальною шкалою).

Умовою отримання позитивної результуючої оцінки з дисципліни є досягнення не менш як 60% від максимально можливої кількості балів, при цьому, оцінка за результати навчання, передбачені пунктами 2 та 3 не може бути меншою ніж 50% від максимального рівня (не менше 10, 15 та 5 балів відповідно).

Підсумкове оцінювання у формі заліку. Максимальна кількість балів на заліку - 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60% максимальної кількості балів, відведених на залік).

Студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум – 20 балів* до складання заліку не допускаються. Рекомендований мінімум для допуску до заліку – **38 балів**.

7.2 Організація оцінювання:

Оцінювання усіх видів робіт здійснюється впродовж семестру, включаючи і самостійну роботу та виконання практичних завдань.

- Практичні роботи за темами 1-2 – термін виконання – **до 1 листопада**,
- Презентації, реферати та виступи за темами 1-2 – термін виконання – **до 1 листопада**,
- Контрольна робота 1 – термін виконання – **до 5 листопада**,
- Практичні роботи за темами 3-5 – термін виконання – **до 15 грудня**,
- Презентації, реферати та виступи за темами 3-5 – термін виконання – **до 15 грудня**,
- Контрольна робота 2 – термін виконання – **до 20 грудня**.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

	Назва теми	Розрахунок часу, (год.)		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота
ЗЧ 1. Господарський механізм управління використанням природних ресурсів				
1	Природокористування як провідна форма взаємодії людини та природи. Особливості природокористування у сучасних умовах.	4	2	39
2	Господарський механізм управління природокористуванням: сутність та основні важелі	3	2	39
<i>контрольна робота 1</i>				
ЗЧ 2. Провідні інструменти процесу еколого-економічної оптимізації управління використанням природних ресурсів				
3	Зелена економіка: загальні положення, стан і перспективи імплементації в Україні.	2		26
4	Циркулярна і синя економіка як новітні механізми реалізації стратегії сталого розвитку	3	2	26
5	Шляхи підвищення еколого-економічної ефективності господарства.	3	2	27
<i>контрольна робота 2</i>				
Разом		15	8	157

Загальний обсяг 180 год, в тому числі:

Лекцій – **15 год**.

Практичні заняття - **8 год**.

Самостійна робота – **157 год**.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Основні:

- Дронова О. Л. Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст: навч.-метод. посіб. Київ: Прінт-Сервіс, 2018. 214 с. https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/PosibnikDronovaZapot2018.pdf
- Weizsaecker E., Wijkman A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. Report to the Club of Rome. Springer Publishing, 2018.
- Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains. Prepared in collaboration with the Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company 2014. [Електронний документ] Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_ENV_TowardsCircularEconomy_Report_2014.pdf
- Василенко І.А., Півоваров О.А., Трус І.М., Іванченко А.В. Урбоекологія. Дніпро: Акцент ПП, 2017. 309 с.
- Потапенко В.Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія. Київ: НІСД, 2012. 360 с.

Додаткові:

- Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І.Ю. Основи екології: підручник. Київ: Либідь, 2006. 408с.
- Борейко В. І. Економіка довкілля та природокористування: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2011. 254 с.
- Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011. 348 с.
- Горшков В.Г. Физические и биологические основы устойчивости жизни. Москва: ВИНТИ, 1995. 472 с.
- Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: навч. посіб. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 264 с.
- Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навч. посіб. Київ:

Знання, КОО, 2002. 203 с.

12. Дронова О.Л. Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні: монографія. Київ: Інститут географії НАН України, 2011. 270 с.
13. Екологічний менеджмент: навч. посіб. / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 407 с.
14. Економіка природокористування і охорона довкілля / відп. ред. Б. М. Данилишин. Київ, 2005. 376 с.
15. Економіка природокористування: підручник / за ред. Хвесика М. А. Київ: Аграр Медіа Груп, 2013. 333 с.
16. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник. Київ: ДП «Прінт сервіс», 2016. 142 с.
17. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку. Житомир, 2007. 108 с.
18. Лісовський С.А. Природа і суспільство: баланс інтересів на теренах України. Київ: Інститут географії, 2009. 300 с.
19. Мартієнко А. І., Хумарова А.І. Економіка природокористування: адміністративне управління: монографія. Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2017. 300 с.
20. Мельник С. В. Економіка природокористування: навч. посіб. Одеса: Наука і техніка, 2012. 223 с.
21. Мюррей Р. Цель – Zero Waste. Москва: ОМННО «Совет Гринпис», 2004. 32 с. <http://www.greenpeace.org/russia/Global/russia/report/2004/6/zero-waste.pdf>
22. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. 714 с.
23. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Пересекін В.М. Управління використанням природних ресурсів Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. 284 с.
24. Олійник Я.Б., Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Основи екології: підручник. Київ: Знання, 2012. 558 с.
25. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / заг. ред. Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. Суми: Університетська книга, 2006. 760 с.
26. Офіційний сайт Генеральної асамблеї ООН. Документи з питань сталого розвитку. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.un.org/en/sections/what-we-do/promote-sustainable-development/index.html>
27. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://menr.gov.ua>
28. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття». Київ: Інтелсфера, 2000. 360 с.
29. Розвиток біоорієнтованої економіки та підвищення економічної ефективності управління природокористуванням : монографія / Талавира М. П. та ін. Київ-Ніжин: Лисенко М. М., 2015. 327 с.
30. Руденко В.П., Гостюк М.Т., Кібич І.В. та ін. Менеджмент природоохоронної діяльності: у 3-х част.: підручник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2014. 440 с.
31. Руденко В.П., Руденко С.В. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2014. 248 с.
32. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на ХХІ століття» (2002 – 2012) / за ред. Л.Г. Руденка. Київ: Академперіодика, 2014. 359 с.
33. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування: навч. посіб. / О. М. Царенко и др. Суми: Університетська книга, 2007. 592 с.
34. Якимчук А. Ю., Черній А.Л. Економіка природокористування: навч. посіб. Рівне, 2010. 274 с.

Нормативно-законодавчі документи:

35. Водний кодекс України (1995 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>
36. Державний класифікатор надзвичайних ситуацій (ДК 019-2001). Київ: Держстандарт України, 2002.
37. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК 005-96. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.uazakon.com/big/text152/pg1.htm>
38. Загальнодержавна програма збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/675-2004-%D1%80>
39. Закон України " Про оцінку впливу на довкілля" (2017 р.). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2059-19/page>

40. Закон України "Про Червону книгу України" (2002 р.). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>
41. Закон України „Про охорону атмосферного повітря” (1992 р.). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
42. Закон України „Про природно-заповідний фонд” (1992 р.). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
43. Закон України „Про рослинний світ”. 1999 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/591-14>.
44. Закон України „Про тваринний світ”. – 2001 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.
45. Земельний Кодекс України (2001 р.) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
46. Кодекс України про надра (1994 р.) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>
47. Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_120
48. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року (Ріо-де-Жанейро, 1992 рік), Закон України «Про ратифікацію Конвенції про охорону біологічного різноманіття» від 29 листопада 1994 року № 257/94-ВР. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_030
49. Лісовий Кодекс України (1994 р.) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
50. Національний класифікатор України. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://document.org.ua/klasifikator-nadzvichainih-situacii-dk-019-2010-doc45963.html>
51. Пан-Європейська Стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (Софія, 1995) [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_711
52. Податковий кодекс України (2011 р.) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
53. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_044